

ح. زبیری.

حَقِّكَ اِلٰہِی

ایکچی قسم

مکاتب رشیدیہ تدریس ایچون یازلمش، معتقدات
اسلامیہ فی عقلی و نقلی دلیلار ایله مبین بر رساله در.

(ایکچی مرتبه باصلوی)

ناشری:

صبح کتب خانسی

КАЗАНЬ.

Типо-литографія Императорскаго Университета

1909.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عَمَلِيَّاتٌ وَمَعْتَقَدَاتٌ:

عمل اش معناسنده اولوب جمعی عملیات کیلور. بنده لرنک قیلغان عملری شرع شریف جهندن قارالدقهه یا ایزگو و ثوابلی بر اش بولور، یا که یمان و گناهنی موجب بر اش بولور.

شرع شریف جهندن بر اشنگ قای درجه ده اولدیغینی مشروعی، غیر مشروعی ایدوکیینی، مشروع اولسه احکام اجراسینی، غیر مشروع اولسه صاقلانو طریقینی اوگرانکان و بیان ایتکان علم «علم فقه» دیوب تسمیه ایتوله در.

اعتقاد: اوشانو معناسنده اولوب شرع ده کوکلنی بر حکم شرعی فه باغلاودر. دین اسلام و شریعت مطهره ده اوشانلماسی هم حقلقینه قلبنگ برکتلمه سی لازم اولان شیلر: (امنت بالله، وملافتته و کتبه ورسله، والیوم الاخر، والقدر خیره وشره من الله تعالی والبعث بعد الموت) عبارة جلیله سنده بیان ایتولگان نرسه لردرکه بونلر «معتمدات» دیه تسمیه ایتوله در.

معتمدات غه اعتقاد طریقینی و حقلقینه دائر اولغان عقلی و نقلی دلیل لرنی کورسکان و بلدرگان علمنی «علم کلام و علم عقائد» دیلر.

مقەدەمە

فصل اوّل

خَلَقْتَ عَالَمَ وَأَنْتَ صَوْرَةَ قِيَامِي

بىر كوك و بونلرنىڭ ايكىسى آراسىدا بولغان بتون موجودات «عالم» دىوب تسميه ايتوله در. شول عالم اوّل يوق ايكان صوگزه الله تبارك وتعالى نىڭ قدرى والوغ حكمتى ايله وجوده كلمشدر. الله تبارك وتعالى خالق و صانع در، بوگا دليل اولان آيات واحاديث شريفه لا يَعدُّ ولا يحصى در، جمله دن بىر سورة ق ۳۸ نچى آيه (وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسْنُمِنَ لُغُوبٍ) معناسى: (تحقيق بىز خلق قىلىق كوكلرنى ويرى و آنلرنىڭ آراسىدا بولغان نرسه لرنى آلتى كونده و طوتىمادى بىزنى بو ياراتوده هيچ بر مشقت و آرىمق) ديمكدر.

بوو عالم فانى يعنى بتهچك اولوب، آنچق الله تبارك وتعالى حضرتلر يگنه باقى يعنى مگكى در. عالمنىڭ فانى بولووى سورة قصص نىڭ ۸۸ نچى آيتى: (كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ) وسورة رحمن نىڭ ۲۵ نچى آيتى (كُلٌّ مِّنْ عَالَمِينَ) نص جليللر يله بيان و اثبات ايتلمشدر.

فصل ثانى

ابنای ادم یا که بنده لر

بنى آدمده حواس ظاهره، قوه عقليه، قوه شهويه، قوه غضبيه كى صفتلر بارفرکه. حواس ظاهره بش اولوب سمع، بصر، شم، ذوق، لمس دن عبارتدر. سمع

ایشتمك دركه قولاق واسطه سيله اولور، بصر كورمك دركه كوز واسطه سيله اولور، شم ايسناب سيز ودركه بر وونك ايجنك گي عصبلى ياردميله اولور، ذوق طائيمقى در تله گي عصبلى واسطه سيله اولور، لمس تيمك و برلامك ايله سيز ودركه تكميل بى دنده بولغان تبرى واسطه سيله بولور.

قوة عقليه: عقل و فكر قوه سبى دركه بونكله علوم و سعاده يتشوب حقيقت حاله واصل اولنور. ذات بارينك صفات و قدرتى واحداث عالم كى مسئله لر بار چه سى شول قوه ايله حل قىلنوب بى دنده نك دنياوى و اخراوى سعادتينه باعث در. قوه شهويه: نفس آرزوسى قوتى دركه بو ايسه آدم نك يا سعادتين يا شقاوتين موجب در؛ زيرا بونك سببلى انسان دائما اوزينك راحتده بولون تلىدر، نفس نك راحتى ايجون گناهغه نوشو وىنى ده كورمىدر، بعضا الوغ گناهلر نى ده قىلادر، كىته كىته طرىق حقدن ده آبر و لادر، بو وقتك الوغ جزا و عقابقه مستحق بولادر، بو ايسه مطلقا قوه شهويه سببلى طابلمشدر. اگر نفسنى باصوب آنك تلادى كچه يورمايچه بارى تعالى دن قورقوده و طرىق حقدن اولورسه، بو وقت اجر عظيم ايله مأجور اولوب دنيا و آخرت سعادتينه يتشور.

قوة غضبيه: آچو قوتى دركه بو قوت يرنك طونلماز ايسه بناك ايجون بتونلاى ضررلى بر قوه در، خصوصا قوه شهويه ايله برلكده سوء استعمال ايتلسه لر، شول وقتده آدم هيچ بر وقت مسعود اولمايه چقدر. چونكه بو كمسه هيچ بر گناهدن وكشى رنجتودن ظلم و جبردن قورقمايه چقدر، بونك ايجون دركه كوب كمسه لر نك مظلوم و مجبور و بختسز اولمقى لازم كىلور. ايشته بتون ير يوزندن راحت و سعادت كوتارلوب انسانلر نك هيچ مسعود اولماولرى لازم كىلور ايدى.

لكن اش آلاى توكلدر جناب حقدن رحمت و حكمتى الوغ در بنى آدمنى ير يوزينه خليفه ايتدى كىن سوكره آنلر نى بويله طنجسزلق و بختسزلكده قالد رمايه چقى بيلگولمىدر؛ شولوق بناك لر آراسندن خلقى و طبيعتى ايركن عقللى

وتقوى بولغانلارنى پيغمبر قىلوب جبرائىل فرشته آرقلى وحى ايله آنلرغە
 طريق حقنى اوگراندى وشول طريقنى باشقە آدملرگە اوگرانو ايله آنلرغە
 امر قىلدى، اول پيغمبرلرنىڭ اوگراندىكى واوگراندىكى طريق حق (دين
 وشريعت) ديوب آنالور، دين وشريعتنى قبول ايتو (ايمان واسلام) ديوب
 ايتلور، ايمان واسلام ايله مشرف بولغان كشىلرنى (مؤمن ومسلمان) ديوب ايتلر.
 عموما انبياء ورسولنڭ تعليم ايتدىكى طريق حق دن بر قدرسى: عالم
 حادث وفانى در، عالمنڭ خالقى آنچق بر وبار الله تعالى در، الله تعالى قديم
 وباقى اولوب بر وباردر، بر يوزنده اولان جميع انسانلر عبادت ايله مأمور
 اولوب معصيت وگناهدن طيولمىشلر. عابدلر ايچون جنت، عاصيلر ايچون
 جهنم حاضردر، هر كىمنىڭ قىلدىغى عملندن حساب آلوناچق وقيامت كوني
 بولاچقدىر. شمدىكى شريعت محمديه ده ظلم دن صانالغان اشلر اول وقت دخى
 حرام وظلم اولمىشدر.

فصل ثالث

دين اسلام وآنڭ صورة قيامى

يوقارىده بيان ايتلدىكى وجهله بندهلرنڭ آراسندن الله تعالى برىنى
 پيغمبر ايتوب طريق حقن آيرلغان بندهلرگە احكام شرعيهنى يتىشدردىكى
 كىبى ايلڭ سوڭره عرب طاؤفه سندن محمد صلى الله عليه وسلمنى پيغمبر ورسول
 ايتوب كىندوسينه قرآن الكريم اسملى كتابنى ارسال ايتدى واوشبو دين
 اسلام وشريعت محمديه ايله دنيانى تزيين وتنوير قىلدى.

عيسى عليه السلام دن سوڭره آلتى يوز سنه قدر اوتكان ايدى، آدملر
 طريق حقن آيرلوب آرزغناق وبوزقلىق هم پىتلرغە طابنو كىبى فنا عادت لرگە
 باش بىرگانلر ايدى. ايشته بو وقت بر پيغمبرنڭ كلمسى بيك لازم ايدى،

خصوصاً بزنگ پیغمبرز محمد صلی الله علیه وسلم ننگ کیله چکی اولد نوک تورات ده واتجیلک یازیلغان بولد یغندن مذکور کتابلری مطالعه ایتوچیلر طرفندن شول وقتده محمد صلی الله علیه وسلم کوتوله در ایدی. عربستان ده طافه عربنگ هیچ بر کتاب دن خبردار اولماینچه جو سیت حالنده یاشامقارینه بنا مذکور پیغمبرنگ آنلر آراسندن کیلمکی مقتضای حکمت و عقل ایدی.

فی الحقیقه: مکه عربلری آراسندن قریش قبیله سی هاشم اوروغندن سیدنا محمد صلی الله علیه وسلم وجودگه کیلوب سن شریقلری قرقغه یتدکده کندوسینه جبرائیل علیه السلام واسطه سیله قرآن الکریم ارسال ایتلوب دین اسلام تعلیم اولنمشدر. ایشته دنیاننگ نوری مکه دن بالقا باشلامشدر.

محمد صلی الله علیه وسلم کندوسی اُمی یعنی اوقو و یازو بلمدیکی حالک تعلیم ایتدیکی دین اسلام و شریعت شول قدر طوغری و حکمتکه موافق درکه بوننگ سایه سنک دنیاننگ هر گوشه سنک میدان آلمشدر، بوندن اون اوچ عصر الکنک تعلیم ایتلگان بر دین بو کونده دخی هیچ بر آغرق بیرماسدای جینگل و آچق در. بونکله مشرف اولان انسان آغرق کوراچک دگل بلکه بوندن باشقه وجودی غیر ممکن بر سعادتکه یتشاچکدر. بناً علیه بو دین انسان طرفندن ایجاد ایتلگان بر نرسه بولماینچه آنچق جناب حق دن مرسل بر طریق مستقیم ایدیکی شمس کبی آشکاره در.

دین اسلامنگ بناسی: ایمان، بیش وقت نماز، روزه، زکات، حج درکه؛ بونلری بلو و قیلو مطلق علمگه موقوف در، علمسز بونلر اجرا ایتلمز لر، دیمک که دین اسلامنگ برنجی نیگزری علم در، علم ایله مبنی اسلام وجوده کیلور. بر اش اولسونکه آندن بر فائده حاصل اولد یسه دین اسلام ده آنی قیلورغه مساعده اولماسون؛ یا که بر اش بولسونکه آندن بر ضرر حاصل بولوردای ایسه دین

اسلام ده آندن طبولغان بولماسون؟ بو جهتلہ دین مبین اسلام نڭ طبعان اشلرینک حقیقتینه توشنولسه البته آندہ بر ضرر باردر، مثلا اکل لحم خنزیر و شرب خمر و غسل قیلامازسزلق شریعة مطهره اسلامیه ده حرام و ممنوع اشلردندر و حالاکه بونلرنک ضرری طب ایله ده مثبت در.

طهارت و نماز دین اسلام نڭ ارکانندن در، اما فی الحقیقه بونلرنک فائده سینہ صحه و سلامتک ایچون اولدیغی یاردمینه توشنگان بر آدم اولورسه و او مسلمان ده اولماسون هر کونفی بیش طهارت آلوب بیش نماز ادا ایتہچکدر.

ایشته دین اسلام شونک کبی الوغ حکمنلر اوزرینه قورولمشدر. روزه بعثینه کیلورسه ک بندہ نفسینی باصوب فرشته لر طبیعتی ایله طبیعتلانو ب طاکدن آخشامغه قدر آچ طوروی ایله فقیر و محتاجلق و آچلقنک حالینی هر سنه بالتجربه کوروب صوگره خدانک بیردیکنه تشکر ایتوب محتاجلرغه یاردملی بولوینه سبب بولغان الوغ حکمتلی بر عملدر.

زکات یعنی هر سنه مالنک قرقدن برسینی چغارو و فقیرلرگه طاراتو چن انسانلق درکه بونی آڭلاغان اقوام خصوصی جمعیتلر قوروب فقیر و محتاجلرغه اعانه ده بولمقده درلر. اما دین اسلام ده بو جمعیه زکات واسطه سیله بوندن اون اوچ عصر الک قورولمشدر.

حج ایسه دخی روزه کبی تجربه در یعنی بندہ اسی بر مملکتکه باروب قوتلی قویاش آستنده، یالان باش، یالان آیاق اوستینه دخی کفن کبی بر بوز اورادیغی حالده طاش قم آراسنده یوروب حج عملرین قیلوب قیامت کونینک بر نمونه سین اوز کوزی ایله کورویدر.

بو دین مبین اسلام نڭ قانون و احکامی بندہ لر ایچون اصلا آخر توڭل مطلق اوزلرینک فائده لری ایچونددر، حقیقتینه توشنوب شول طریق

مستقیم ده بولغان آدملر سعادتنک ایلک یوقاری درجه سیننه نائل بولمشلردر. جمله دن بری: اوز بالالرینی قتل اینکان وحشی و تمام بدویتده یاشاغان مجوسی عربلرنی نادانلق قارانغولقندن مدنیت نورینه چقارغان آز بر زمان ایچنده بتون دنیاغه مشهور و بتون اقوامه اوستون قیلغان شول دین اسلامدر، اگر بو دینده مدنیتکه قارشولق بولسه ایسی آنلر شوندای آز زمانده بو قدر مدنیتکه یتوشه آلماسلر ایسی.

یاکه بتون دنیاغه عربلر درجه سنده بولغان وحشتدن عربلر کیی مدنیتکه انتقال قیلغان بتونلای باشقه بر هیئتکه آلماشنغان، مسلمانلردن باشقه بر قوم و امت اولورمی؟

شریعة مطهره اسلامیه که کرو ایچون کوچلاو یوقلغینه ادله نقلیه نلک بر نیچسی سوره بقره ۲۵۶ نجی آیه: (لَا اِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرِّشْدُ

مِنَ الْغَيِّ) معناسی: (دین اسلامده که چلامک یوقدر، تحقیق ظاهر بولدی طوغری یول و آیرلدی حقلقنی یوغالتمقلقندن).

سوره بقره ۲۸۶ نجی آیه: (لَا يَكِلِي اللَّهُ نَفْسًا اِلَّا وَسَعَهَا لَهَا مَا

كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ) معناسی: (الله تعالی هیچ کمنی کوچلامس، مگر طاقتی قدر ایله بیورور، بنده نلک اوزی ایچوندنر قیلغان یاخشیلقلری و اوزی ایچوندنر قیلغان یاوز عمللری).

سوره بقره ۱۸۰ نجی آیه ده: (يُرِيكُ اللَّهُ بِكُمْ اَلْيَسْرَ وَلَا يُرِيكُ

بِكُمْ الْعَسْرَ) معناسی: (الله تعالی اهرنده ونهیینده بنده لرکه جیگلکنی تلامز، آغزلق وچیتنلکنی تلامز) دیمکدر.

سورۃ نساء ۲۷ نجی آیہ: (يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخَلَقَ

الْإِنْسَانَ ضَعِيفًا) یعنی (اللہ تعالیٰ لطف و مرحمتی سببلی سزگہ احکام شرعیہنی آسان ایلامکنی استایدنر، آنک اچون انسان ضعیف یار اتلد یغندن طبیعتینہ آغر کیلکان اشلرگہ چد امیہ چقدر).

فصل رابع

حقیقۃ ایمان و اسلام بیانندہ

ایمان لغتہ تصدیق، اسلام لغتہ انقیاد و اطاعت معناسندہ اولمقلہ بونلرنک آراسندہ لغت جہتیلہ فرق بار ایسہدہ لسان شرعہ ہر ایکسی بر معنادہ یعنی ظاہرا و باطنا جمیع احکام دینیہنی تصدیق و قبول ایتمکن عبارت اولدیغی کتاب و سنتلہ ثابت در. بو جہتلہ ہر مؤمن مسلم و ہر مسلم مؤمن اولادر جناب حقنک: (فَأَخْرَجْنَا مِنْ كَانَ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ) دیمہ سبیلہ مؤمن ایلہ مسلم نک اتحادی لازم اولادر، معناسی: (حضرت لوطنک قریہ سندن اهل ایمانن اولغانلرنی چقاردق، آندہ یعنی لوطنک قریہ سندن اهل اسلام دن بر خانہ دن باشقہنی طایمادق) دیمکدر.

ایمان ایلہ اسلامنک لسان شرعہ اتحادلرینی افادہ اینکان حدیثلر:

امام مسلمین نک ابو ہریرہ رضی اللہ عنہ دن روایت ایتدیکی: (الْإِيمَانُ

بِضَعٍ وَسَبْعُونَ شُعْبَةً أَعْلَاهَا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) حدیث شریفندہ (لَا

إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) كَلِمَةٌ مَنجِيهَةٌ سِي شَعْبِ إِيْمَانِكَ اِعْلَاسِي عَد اِيْدَلْدِيكِي، (بِنِي

الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةٍ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) حَدِيثٌ شَرِيْفُهُ

أَرْكَانُ إِسْلَامٍ عَد قِيْنَلْنَسِي إِيْمَانِ اِيْلَهَ إِسْلَامِنِكَ اِتْحَادِ لِرِنِي مَسْتَلْزَمِدِر.

اما بو طوغرى ده سورة حجرات نك ۱۴ نجى آية كريمه سى بولغان

(قَالَتِ الْأَعْرَابُ أَمَّا قُلٌّ لِمَ تَدْعُوا إِيْمَانَكُمْ وَلَكِنْ قَوْلُوا أَسْلَمْنَا) قَوْلٌ

شَرِيْفِيْلَهَ إِيْمَانِ اِيْلَهَ إِسْلَامِنِكَ مَتَّحِدِ اَوْلَامُوچِيْلَغِي دَعْوَا اِيْدَلْمَز، زِيْرَا بُونَدَه

اَوْلَانِ إِسْلَامِ لَفْظِي نِيْكَ مَعْنَا لِفَوِيْهَسِي مَرَادِ اَوْلُوبِ اِعْرَابِيْلَرِنِكَ مَجْرَدِ اِنْقِيَادِ

ظَاهِرِي اَوْزَرَهَ اَوْلَدَقَلَرِنِي بِيَانِ دِر. آيَهَ كَرِيْمَه نِيْكَ مَعْنَا سِي: (اِعْرَابِي اِيْتِيْدِي

إِيْمَانِ كِيْلْتُوْرَدِكِ دِيُوْبِ، حَبِيْبِيْمِ سِيْنِ اَنْلَرِغَهَ اِيْتِكَلِ سِزِ اِيْمَانِ كِيْلْتُوْرِمَادِيْكَزْ بَلَكِهَ اِسْلَامِغَه

كِيْلْدِيْكَزْ يَعْنِي قُوْرُقُوْوْغُزْدِنِ ظَاهِرَا اَوَّاسَهَدَه بَزْگَه اِطَاعَتِ اِيْتَهَسِزِ) دِيْمَكِدِر.

حَقِيْقَتِ اِيْمَانِنِكَ تَحْقِيْقِنَدَه اَقْوَالِ عِلْمَاءِ اَوْچِدِرَكِه:

قَوْلِ اَوَّلِ: (اَلْإِيْمَانُ التَّصَدِيقُ بِمَا عَلِمَ مُجِيءُ النَّبِيِّ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِهِ مِنَ الدِّينِ ضُرُوْرَةً) مَعْنَا سِي: اِيْمَانِ شَوْلِدِرَكِه

يَغْيَبِرِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نِيْكَ كِيْتُوْرِدِيكِي وَاْمُوْرِ دِيْنِيْهَدِنِ اَوْلْدِيْغِي مَعْلُوْمِ اَوْلَانِ

فِرْسَهَلَرِي تَكْدِيْبِيْدِنِ بَرِي اَوْلْغَانِ حَالَدَه تَصْدِيْقِ يَعْنِي حَقْلَاوْدِر.

بُو قَوْلَه بِنَاءً حَقِيْقَه اِيْمَانِ تَصْدِيْقِ قَلْبِيْدِنِ عِبَارَتِ اَوْلُوبِ اِقْرَارِ وَعَمَلِ

اِيْمَانِنِ جِزْءِ تُوْگَلْدِر.

قَوْلِ ثَانِي: (تَّصَدِيقُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَا

جَاءَ بِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَالْإِقْرَارُ بِهِ) مَعْنَا سِي: (اِيْمَانِ شَوْلِدِرَكِه رَسُوْلِ

اکرم صلی اللہ علیہ وسلم ننگ اللہ تعالیٰ جانبدن کیتوردیکی و خبر بیردیکی
شیلری قلبیلہ تصدیق ایدوب ولسانیله اقراردن عبارت در).

بو تعریفه بناءً حقیقت ایمان تصدیق قلبیدن و اقرارننگ دخی حقیقت
ایماندن جزء ایدوسی آگلاشلادر. اما عمل بو تعریفه قاراغاندهده حقیقت
ایماندن توکلدر.

قول ثالث: (الْإِيمَانُ مَعْرِفَةٌ بِالْقَلْبِ وَقَوْلٌ بِاللِّسَانِ وَعَمَلٌ

بِالْأَرْكَانِ) یعنی (ایمان قلب برله تصدیق، تیل ایله اقرار، ارکان ایله عملدر).

بو تعریفه بناءً اقرار و عمل دخی حقیقه ایمانندن جزء اولاچغندن ایمان تزايد
و تناقصنی قابل اولمقی لازم در. اما ایمانننگ تزايد و تناقصنی قابل اولمادیقی
عقلاً و نقلاً مثبت اولدقندن بو اوچنچی تعریفده ذکر ایتلگان ایمانندن مقصود
حقیقه ایمان اولمبوب، بلکه ایمانننگ اعمال صالحهیه مقارن اولوب دخول ناردن
منجی اولمقی در، ننگ سوره مؤمنون برنجی آیهده (قَدْ أَفْحَحَ الْمُؤْمِنُونَ

الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ) دیه ایمانننگ اعمال صالحهیه مقارن
اولدیغی بیان بیورلمشدر.

ایمندی شول اوچ قولنی یندهده حل ایتوب قایسی صحیح اولدیغینه توشونالم:
قول اولگه بناءً اقرار و عمل ایمانندن خارجدر، بناءً علی هذا تصدیقی لازم
اولان امور دینییه قلبیلہ تصدیق ایدن کسمه مع القدرة اقرارنی ترک قیلسهده
عند الله مؤمن در، لکن عند الناس مؤمن توکلدر وهمان اهل جنتدر. ایمدی
بوننگ عند الناس ده مؤمن اولمقی ایچون همان اقرار شرطدر؛ دیمک اقرار
اهکام شرعیه ننگ اجراسی ایچون لازمدر. اقرار ایله ایمانی بلونماگان ذات
عند الناس مؤمن اولمدیغندن برمسلمانله ازدواج و وفاتی حالنده آننگ اوزرینه
جنانه نمازی قیلنمق کبی معامله اسلامیة دن محرومدر.

قول ثانيگه بناءً حقيقة ايمان (قلب برله تصديق ولسان ايله اقرار) دن عبارت اولديغندن بر كمسه اقرارغه قادر ايكان اختياري ايله اقرارنى ترك ايلاسه بو كمسه عند الله وعند الناس مؤمن اولماوى لازم كيله در ولو قلبيله مصدق ايسه ده، چونكه جزء اولغان اقرارنڭ انتقاسى، كل اولغان حقيقة ايماننڭ انتقاسىنى مستلزمدر.

اما قلبيله تصديقنى ترك ايتوب لسانيله اقرار ايلاسه بو وقت عند الناس مؤمن اولوب كورلسه ده عند الله مؤمن توگلددر، منافق اولديغى ايچون اهل النار (انَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ) نظم جليلينڭ مضمونى اوزره اشد عذابه معذب اولاجقددر.

امام اعظم ابوحنيفه حضرتلرى ايماننى (اقرارٌ باللسانِ وتصديقٌ

بالجنان) ديه تعريف ايتوب عملنڭ حقيقة ايماندىن جزء اولماديغىنى سويلامشدر. بونڭ تعريفينه بناءً اقرارنڭ ايماندىن جزء اولمقى لازم كلسه ده شمس الاثمه حضرتلرى ديمشدر كه ايماننڭ ركنى ايكى (اقرار باللسان وتصديق بالجنان) يعنى تل برله اقرار وقلب برله تصديق در، لكن قلب برله تصديق ركن اصلى اولوب هيچ بر وجهله ترك ايتلمز وبونڭ خلافينه آلماشنو كفرلك در نينداى وجه ايله بولسه ده.

اما لسان ايله اقرار آنچق حال اختيارد ركن در، حال اضطرارده ايسه يعنى عند حقيقى وشرعى وقوعنده ترك ايتلووى جائزدر، بناءً على هذا اكره واجبار سببيله اقرارى خلافينه آلماشنسه ده قلبى مطمئن بالايمان اولورسه كفرلكدن صانالميددر.

اصولده امام ثانى اولغان شېخ ابو منصور ماتريدى حضرتلرينڭ اختيار

ایتمدیکی ونصوص قرآنیہنک مفادی دخی شولدر یعنی عمل واقرارنک حقیقه ایمانندن جزء اصلی اولمایدنر.

جناب رب العالمیننک (وَقَلْبِهِ مَطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ) دیوب ایمان

واطمینان قلبک اسناد بیورمقی، وافندیمز حضرتلرینک (اللَّهُمَّ ثَبِّتْ قَلْبِي

عَلَى دِينِكَ) دیوب قلب شریفلرینک امر دین واحکام مبین اوزره ثابت اولمقنی استرحام ایتووی حقیقه ایماننک تصدیق قلبیدن عبارت بولوون افاده ایتهدر.

دخی اصحاب کرام حضرتینی تعلیم وجهسیله جبرائیل علیه السلام رسول اکرم حضرتلرندن حقیقه ایمان فی دیوب سؤال ایلادیکنده (أَنْ تُوْمِنَ

بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكِتَابِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَبِالْقَدْرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنْ اللَّهِ تَعَالَى) دیوب جواب بیروب عمل واقرارن سکوت ایلادکنده

جبرائیل علیه السلام شول دیدکلرکنی اشلاسه بن حق مؤمن اولورمنمی؟ دیه ینه بر سؤال قیلغاچ رسول اکرم نعم دیه جواب بیرمشدر.

وبونده دخی رسول اکرم عمل واقرارن سکوت ایله تصدیق قلب معناسنده بولغان ایمان لفظی اوزره حصر قیلمقی حقیقه ایماننک آنچق تصدیق قلبیدن عبارت اولمسینه برهان قاطعدر.

ایمدی حقیقه ایمان تصدیق بالقلب دن عبارت اولوب اقرار باللسان ایسه حال اختیارده رکن و حال اضطرارده امر تبعی در. اما عمل ایسه اصلا ایمانندن جزء توکل وایمان دخی تزايد وتناقضی قابل توکلدر.

عملنک ایمانندن جزء اولووی فرض ایتلگاندن ابنای آدم ایسه بحسب

البشرية عمله قصور ايتماوى غير ممكن اولديغندن بالعموم اهل ايماننك دائره ايماننن خروجى لازم كبله در، بو وقت حقيقت ايمان كنده قلاچقدر. بناء على هذا بو اش عقلاده باطلدر.

فصل خامس

شروط صحة ايمان

ايمان اوزره دوام وثبات برنجى شرطلردنر، بر انسان ايماننده جازم اولميو بده بر زمان صوكره كقره نيت قيلسه فى الحال مؤمن توكلدر، زيرا سورة مائده ۶ نجى آيه ده (وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْاِيْمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ) كمشدر معناسى: (ايمانننن طانغان كمشه نك قيلغان عمللى تحقيق يوقفه چقى) ديمكر.

دخى مسلمان كمشه ايمان مسئله لرنده جزم ايله حكم ايتمك در، بر مسئله ده شك وشبهه ايدرسه ايمانى صحيح توكلدر فى الحال ازاله سى لازم در. دين اسلام حق ايسه ايمان ايتتم والا ايتادم ديمك ايماننى مانع در. دخى بنده الله دن قورقو ايله رجا آراسنده بولمق ايماننك صحتينك شرطلردنر، زيرا الله نك رحمتننن اميد كيسمك ياكه عذابننن امين اولوب گناه وعصيانه مداومت قيلمق ايماننى مانع در، نناك كه قرآن الكريم ده (لَا يِيْسُ مِنْ رَوْحِ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْكٰفِرُونَ) يعنى الله نك رحمتنننن اميد كيسمز مگر كافر قومى، دخى (فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْخٰسِرُونَ) يعنى الله نك مكر وعذابنننن امين اولماس، مگر خاسرين

قومینگنه معنالننده نص جلیل لر کیلمشدنر، ایمان ایله متصف اولان کیمسه بن
حقا مؤمن من دیمک تیوشلیدنر. انشاء الله بن مؤمن من دیمک درست توغلدر.
دین مبین اسلام ده دخی مؤمن به یعنی آنک اوزرینه ایمان ایدلمسی
وایماننک شرطلری وذاتلری اولان شیلر آلتی درکه آنلر:

(أَنْ تُوْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْقَدْرِ
خَيْرِهِ وَشِرِّهِ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى) در معناسی: (ایمان کیتورمکلیکک الله
تعالی گه وآنک فرشته لرینه هم کتابلرینه وآنک رسوللرینه وآخرت کونینه هم
تقدیرنک ایزگوسی ویمانی الله تعالی دن بولوچیلقینه) دیمکدر.
بس بو آلتی تورلی شیگه ایمان واعتقاد وآنلرنی تصدیق طریق آلتی
مقامگه بولنوب بیان ایتوله چکدر.

﴿ مقام اوّل ﴾

أَمِنْتُ بِاللَّهِ

معناسی: (الله تعالی گه ایمان کیتوردم) دیمکدر.

فصل اوّل

معرفت باری بیاندنه

هر مکلف که لازم اولان اشلرنک ایگ برنجی سی بقدر الطاقة البشريه
جناب رب العالمیننک صفات کمالیه ایله متصف ونواقصدن منزله واجب الوجود
برذات اولدغینه توشنو وتصدیق قیلودر، زیرا جمیع اوامرنک وجوبی ونواهیبنک
هرمتی آنچق معرفت مذکورهنک فرعیسیدر.
ایمندی معلوم اولسونکه الله تعالی باردر وهردر نظیرى وشریکى بوقدر.

الله تعالى نىڭ وجودىنىڭ دىلىل قاطع و بىرھان ساطع عالمدر، چونكى - عالم
ممكنات دن در، بس هر ممكنات نىڭ وجودى آنچى بر خالق و مؤثرگه موقوفدر
ايشته عالم نىڭ مؤثر و خالقى الله تعالى در بوگا داور ادلة نقليه:

سورة ابراهيم ۱۵ نچى آية (اِنِّى اللّٰهُ شَكُّ فَاطِرِ السَّمٰوٰتِ

وَالْاَرْضِ) معنای شريفى: (الله تعالى نىڭ بارلىقىنىڭ شىك ايتىسىز، كوكلارنى

يولارنى ياراتقچى اول الله تعالى) در. سورة لقمان ۲۵ نچى آية (وَلَيِّنْ

سَالَتْهُمْ مِّنْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ لِيَقُولُنَّ اللّٰهُ) معناسى:

(اگر سىن صوراسەڭ ير و كوكنى ياراتقچى كمدر ديوب آنلر البته ايتورلر
الله) ديمكدر.

بس ير كوكنىڭ وما فيهانىڭ وجودى، هر فايوسىنىڭ طرز عجب و اسلوب
غريب اوزره ايجاد و اختراع ايتلووى، فصول اربعه نىڭ، كېچە و كوندزنىڭ حصولى
جملهسى ارباب عقول و اصحاب ادراك ايچون جناب حق نىڭ وجودىنىڭ و جميع
صفات كماليه ايله منصف اولوب هر تورلى نقايسىدن منز اولووينه دىلىل

و بىرھاندر و شونلارنى افاده اينكان (اِنِّى فِى خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ

وَ اِخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لآيَاتٍ لِّاُولِى الْاَبْصَابِ) ال عمران ۱۹۰ نچى

آية نىڭ معناسى بو طريقتدر:

(درستلىكده بو ير و كوكنىڭ يارانلىشىنىڭ كېچە و كوندزلىرىنىڭ مختلف اولارلىرى
حاله كىلوب كىتمكلرنىڭ عقل ايبه لرى ايچون الوغ علامت و دلائل باردى) ديمكدر.
بس عقول اربابىنىڭ بوندن ده الوغ بر دىلىل يوقدر آڭلاغان كىسە يە يوللر
ينارلك علامتلردن در، بناءً على هذا شول آية شريفه نزول ايلادىكده فخر

موجودات علیه افضل الصلوات واکمل التحیات افندیمر حضرتلری (وَيْلٌ لِّمَنِ لَّاكُفَّهَا بَيْنَ لِحْيَيْهِ وَلَمْ يَتَفَكَّرْ فِيهَا) بیوروب نظر صحیحنی ترک ایتوچی کسه لر حقنده انذار و اخافه بیورمشدر. معنای حدیث شریف بو یله در: (عذاب الیم و هلاک دائم شول کسه گه که شول آیه جلیله فی ایکی چینگه سی آراسنده چاینار یعنی تلاوت ایتەر، لکن برهان قاطع و دلیل ساطع اولدیغینی تفکر ایلامس) دیمکدر.

ایمدی بو دید کلمزدن آکلاشلدیکه الله تعالی باردر، بارلقنده شک و شبهه یوقدر. کله لم برلکینه: اوچ توحید ایله الله تعالی توحید اینوله در: بری و جوب الوجوده، بری معبودیه ده و بری خالقیه ده در.

و جوب الوجوده: یعنی بارلقی ذاتندن اولوده الله تعالی بردر شریکی یوقدر دلیل قل هو الله احد سوره سی.

معبودیه ده: یعنی قیلنمش بولوده دخی بردر دلیل: (وَالْهَكْمُ لِلَّهِ

وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ) آیه کریمه سی.

خالقیه ده یعنی موجوداتنی یارانتمده شریکی یوقدر. دلیل: سوره صفات

۹۶ نجی آیه (وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ)، (هَلْ مِنْ خَالِقٍ

غَيْرِ اللَّهِ) و سوره نحل ۱۷ نجی آیه (أَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ)

دخی (لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ) آیه لری آچق دلیلدر.

دخی انبیاء سوره سنده ۲۲ نجی آیه (لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ

لَفْسَدًا) معناسی: (اگرده بو كوك ايله يرده الله تعالى دن باشقه اله بولسه ایدی آنلر، دیمك كوك ايله ير، قائم بولمسلر یعنی بوزلورلر ایدی) دیمكدر. بو آیه جلیله نك مدلولی دلیل عقلی غه ده اشاره ایتهدر. شول وجهله دركه: بردن زیاده الله نك امکانی فرض اولنسه بری استدیكى شینك آخری خلافینی استه مكله بینلرنه تمنع ممکن اولور، شول صورته كه: هر ايكالوینك مرادی حاصل بولور، یا یوق؟ مرادلری حاصل بولسه اجتماع ضدین لازم بولا، بو ایسه محالدر، مرادلری حاصل بولماسه عاجز بولولری لازم، بو وقت تأثیر تام ايله مؤثر اولمقلری دعواى الوهیتی دخی مانهدر.

اگر بریسینك گنه مرادی حاصل بولسه آخرینك عجزی لازم، الله غه عجز دخی محال، بس بو محاللرنی مستلزم بولغان تعدد اله ده محال بولوب جناب حق دن باشقه هیچ بر خالق و مؤثر یوقدر، جمیع کائنات خلق و ایجاد جهنندن آنجق جناب حقه مستنددرلر.

فصل ثانی

اثبات اسماء الواجب تعالی

الله تعالی گه كوركام اسملر بولوغه دلیل سورة اعراف ۱۸۵ نچی آیه (وَلِلّٰهِ الْاَسْمَاءُ الْحُسْنٰی فَادْعُوْهُ بِهَا) معناسی: (الله تعالی ایچون بولغوچیدر كوركام بولغان اسملر، بس الله تعالی فی شونلر ايله آتاگز) دیمكدر. الله تعالی نك اسملری دخی یا واجب الوجود اولور، یا ممتنع الوجود اولور، یا كه ممكن الوجود اولور.

واجب الوجود اسملرنك الله تعالی ده بولمقی، ممتنع الوجود اسملرنك الله تعالی ده بولماوی واجبدر، ممكن الوجود اولغان اسملرنك بولووی ده بولماویده جافزدر. ایمدی شول اوچ بختنی بیان و ایضاح قیللم:

فصل ثالث

واجب الوجود اولان اسماء باری بیاننده

یاکه بحت اول

جناب رب العالمینک واجب الوجود اولان اسملری ایکی قسمدرکه: جری مفهومده سلب معتبر اولدیغندن (اسماء سلبيه) دیورلر، آنلر: قدم، بقاء، وحدانیت، مخالفة للحوادث، قیام بنفسه در.

ایکچی سی: مفهومده جناب حقه ثبوت لری معتبر اولدیغندن (اسماء ثبوتیه) دیورلورکه آنلر: حیات، علم، قدرت، اراده، سمع، بصر، کلام، تکوین در، ایمدی شول ایکی تورلی اسماء ایکی قسمگه آیرلوب بیان قیلوندر.

﴿ قسم اول ﴾

اسماء سلبيه بیاننده

(قدم) یعنی بارلقینک اولی یوق بولمق دیمکدر، بونک ایله الله تعالی (قدیم) دیوب تسمیه قیلنهر، بارلقینک اولی یوق ایلوکینه دلیل حدید سورہ سی ۳ نجی آیه (هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ) درکه معناسی: (اول و آخر شول الله تعالی) در دیمک اولور.

(بقاء) بارلقینک آخری یوق بولمق دیمکدر، بونک سبیلی الله تعالی فی (باقی) دیوب تسمیه قیلهر، باقی بولووینه دلیل سورہ قصص (كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ) ۸۸ نجی آیه کریمه درکه: (هر شی بتهچک آنچق الله تعالی گنه قالاچق) معناسنده در.

(وحدانیت) الله تعالی ذاندنہ وجمیع افعالنده برکنه بولمق درکه

بونڭ سببلى الله تعالىنى (واحد) ديوب ايتەرلر، دليل لارى يوقاروده كېچدى.
(مخالفت للحوادث) الله تعالى نڭ كائناتدن هيچ بر شيگه مشابه

اولماويدر كه بونڭ سببلى الله تعالىنى (مخالفت للحوادث) ديوب ايتەرلر. دليل (لَيْسَ
كَمِثْلِهِ شَيْءٌ) آية جليله سيدر.

(قيام بنفسه) يعنى الله تعالى ذاتنده و افعالنده كمسه گه و محل گه دغى
محتاج بولماق در، بناءً على هذا الله تعالى زماندن و آلتى جهتدن منزهدر.
جناب حقنڭ بو صفتله اتصافى ايچون (قائم بنفسه) ديوب تسميه ايتهمز.

❁ قسم ثانى ❁

اسماءٌ ثبوتيه بيانده در

(حيات) يعنى الله تعالى نڭ ترك بولوويدر كه بونڭ ايچون الله تعالى

(حى) ديوب تسميه قبلونه در، حيات ذات بارى ايله قائمه بر صفت در كه جناب
حقنڭ علم، قدرت، اراده، سمع، بصر، كلام، و تكوين صفتلر يله اتصافنى تصحيح
ايتهر؛ چونكه بو صفتلر ايله اتصافنڭ صحتى، جناب حقنڭ حيات صفتيله اتصافينه
متوقفدر. ايمدى صفات مذكوره ايله اتصافى نڭ وجوبى صفت حيات ايله
متصف اولونى مستلزمدر (هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ) آية جليله سى دليل نقليدر.

(علم) يعنى الله تعالى نڭ بلمكى در، بونڭ ايچون در كه جناب حقنى
(عالم) ديوب تسميه ايتهمز. علم ذات باريله قائمه بر صفة قديمه در كه،
كبراك كلى، كبر اكسه جزئى، واجب، ممتنع نرسه اولسون جمله سى انكشاف تامله
منكشف اولوب جناب حقنڭ علمندن هيچ بر وجهله خارج اولمازلر. دليل نقلى
(وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ) آية كريمه سيدر.

(قدرت) یعنی الله تعالیٰ ننگ کوچی یتمک در بو سبیلہ (قادر) دیوب
 نسیمہ قیلونہ در بو دخی بر صفات قدیمہ درکہ، بو صفتلہ الله تعالیٰ جمیع
 ممکنات فی ایجاد واعدامغہ قادر در دلیل نقلی (و هو علیٰ کل شیء
 قَدِيرٌ) آیتہ کریمہ سیدر. ایستہ بو جہتدن معلومات الله مقدرات الله دن
 آرز دیورلر.

(ارادة) یعنی الله تعالیٰ ننگ تلامکی در، بو جہتلہ الله تعالیٰ (مرید) یعنی
 تلاگوچیدر، بو دخی ذات باربلہ قائمہ بر صفت قدیمہ درکہ، دلیل نقلی
 (فَعَالٌ لِّمَا يُرِيدُ) آیتہ کریمہ سیدر، معناسی: (الله تعالیٰ هر تلاگان
 نرسہ سیننی قیلغوچی) دیمکدر.

(سمع) یعنی الله تعالیٰ ننگ ایشتمکی درکہ، بو دخی بر صفتہ قدیمہ درکہ
 بو جہتلہ جناب حقنی (سمیع) یعنی ایشتکوچی دیوب نسیمہ ایتمز (انہ هو

السَّمِيعُ الْعَلِيمُ) نص جلیلی ایلہ بو صفت بیان واثبات ایتمشدر.
 (بصر) دخی ذات باربلہ قائمہ اولان بر صفتہ قدیمہ درکہ، بو وجہلہ
 الله عظیم الشأن (بصیر) یعنی کورگوچی دیوب تعبیر اینولہ در؛ کورووی
 کوز یاردمی، یاقتیلغ شرطی کبی بندہ کورووینه مشابہ توگلدر، بلکه هر موجود
 کند بسیلہ منکشف اولور، بو صفتی دخی قرآن الکریمده کوب اورندہ بیان
 ایتمشدر، جملہ دن بری (انہ بکل شیء بصیر) آیتہ کریمہ سیدر.

(کلام) یعنی الله تعالیٰ ننگ سوزلامک صفتی حقدر، سویلاوی ایسہ
 الفاظ وهوروف واصوات جنسندن اولمیوب بر معنای نفسی قدیم درکہ قرآن

الكريم الله نك سوزى اولوب كلام قديم در. حروف والفاظدن مركب ونظام
وعباره اوزرنده اولمقى ايسه كلام نفسى قديمگه دال بولغان الفاظ حادثه دندره،
معناسى ايسه كلام الله وواجب الوجود وقديم در. وشول معنایه دلالت ايدن
الفاظنك دخى بويله نظم جليل ومعجز صورتده تركىباتى دخى جناب حقنك
ايچايديله اولوب مخلوقنك نظم وتاليفى ايله توگلددر. بو صفتله الله تعالى (منكلم)
ديوب تسميه قیلونه در.

(تكوین) يعنى الله تعالى نك هر نرسهنى بولدروى وخلق قیلويدر.
بو دخى صفة قديمه دندره، الله تعالى ده بو صفت اولديغندن الله تعالى هر
نرسهنى بولدورغه بتررگه، ترگزرگه واولنررگه، آلورغه وپيررگه قادردره
بو جهتله الله تعالى نك كوب تورلى اسملى باردركه آنلردن بر نيچهسى:
مَكُونٌ، خَالِقٌ، رَازِقٌ، مَهِيٌّ، مُمِيتٌ، مَعْنَى، مَخْتَارٌ، رَحْمَنٌ،
رَحِيمٌ، قَهَّارٌ، غَفُورٌ، مُجِيبٌ، تَوَّابٌ، هَادِي اسمليدر.

فصل رابع

جناب الله حقنده ممتنع الوجود اولان اسملى بياننده
ياکه بحث ثانى

عقلا اجتماع ضدین محال اولديغندن عموما صفات واجبه نك ضدلىرى
جناب الله ده بولو محال وممتنع ايدوكينه اجتماع ضدین نك امتناعى دليل
وبرهان قاطع در.

بس قدم، بقاء وحدانيت، قيام بنفسه، مخالفت للحوادث نك ضدلىرى
اولغان حدوث، فنا، تعد، محلگه وغيرنك ياردمينه احتياج، وحوادث كه مائلت
جناب الله حقنده ممتنع ومحال اشلدن وصفلردندره.

اوشنداق حیات، علم، قدرت، ارادة، سمع، بصر، کلام، تکوین
صفتلرینک ضدلری بولغان: موت، جهل، عجز، کره، صاغراق، صوقراق،
ووزسزک، قدرنسزک صفتلری الله تعالی حقنده محال و غیر ممکن اشلردندر،
بناء علی هذا بو صفتلر جناب الله حقنده ممتنع الوجود دیوب تعبیر ایتوله در.

فصل خامس

جناب الله حقنده ممکن الوجود و جائز اولان اسملر بیاننده
یا که بحث ثالث

وجود و عدمی مقتضای ذاتی اولمایچه هر ایکیسی مساوی بولغان هر
میکننی اشلیمک یا که ترک ایتیمک جناب الله حقنده جائزدر، مثلا (اعطا) بیرمک
(احیا) ترک قیلیمق (اماته) اولترمک کبی اشلرنک ضدلری بولغان بیرمک،
ترک قیلیماق و اولترمک کبی صفتلر ایله ده الله تعالی نك انصافی جائزدر و بو
کبی اشلرنی (صفات فعلیه) دیوب ده ایتهلر.

﴿ مقام ثانی ﴾

أَمِنْتُ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ

معناسی: (الله تعالی گه و آنک فرشته لرینه ایمان کیتوردم) دیمکدر.
هر مکلفکه ملائکه کرام حقنده اعتقادی لازم بولغان امور دینییه دورت تورلیدر که:
برنجی سی: ملکلر باردر، نوردن خلق قیلنغان جسم لطیف درلر، الله
تعالی نك اذنی ایله هر نورلی صورت که آلامشورلر، جناب حق اذن ایدر سه
غایت الوغ و قوت ایله قیلونه چق اشلرنی قیلورغه قادرلردر؛ مثلا جبرائیل فرشته
بر قنادیله شهرلرنی آستون اوستکه کیتورورگه، طاغرنی قوپتاروب آناغره،

وطاوشيله بر شهرنك اهاليسینی بر آنك مو ایتەرگه قادردر، مطلق اللهنك اذنینه و امرینه موقوفدر.

ایکنجی سی: (بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ

يَعْمَلُونَ) مقتضاسی اوزره ملائکه کرام الله تعالی نك حرمتلو قللریدر، آنلرنك سوزلری الله تعالی نك سوزینی سبقت ایتمز، الله تعالی نرسه قوشسه ده وقتندن کیچرمیوب شونی قیلورلر، هر قیلدقلری اللهنك رخصتی وامری ایله در. دخی (لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ) معنای شریفی: (آنلر الله تعالی گه گناهللی اولمازلر و قوشلغان اشلرینی قیلورلر قوشلغان اشلرنده قارشیلق قیلمازلر، دائما الله تعالی گه اطاعت و انقیاد اوزره بولورلر) ایشته آنلر شونك کبی آیهلر وقول شریفلر ایله تصدیق و تزکیه اولمشلردر.

اوچنجی سی: آنلرده انسان کبی آشاو، ایچو، ایرلك و خاتونلق وقوة شهویه یوقدر. (وَمَا يَعْلَمُ جَنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ) مضمونی اوزره آنلرنك حسابین باری الله تعالی اوزیگنه بلور، جبرائیل، میکائیل، اسرافیل، عزرائیل علیهم السلام حضراتی کبی عند الله مقربلری و پیغمبرلری باردرکه بونلردن هر بریسی انزال وحی، رزق و یغمور طاراتو، نفخ صور، و قبض روح کبی برر وظیفه ایله موظف درلر. بعضیلری دخی (يَسْبَحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ

لَا يَفْتُرُونَ) فحواى جلیلی اوزره کیچه وکوندز جناب حقنی تسبیح و تنزیه ایله مشغول اولوب اصلا آرمازلر. و بر قدری دخی یرده وکوکلا جنت وجهنم کندیلرینه مخصوص وظیفه لر ایله مشغول لردر. (كِرَامًا كَاتِبِينَ يَعْلَمُونَ

مَا تَفْعَلُونَ) مفهومی اوزره بر قدرسی بنالارنڭ عمللرینی یازو کبی وظیفه لر ایله مکلغلر در.

دورتچی: رسل بشر رسل ملائکه دن افضل اولمقینه، رسل ملائکه ایسه عامه بشر دن افضل اولمقینه و عامه بشر عامه ملائکه دن افضل اولمقینه ایمان و اعتقاد در.

رسل بشرنڭ رسل ملائکه دن افضل بولووینه دلیل: ملائکه کرام غه الله تعالی حضرت آدمگه سجده ایله امر بیور مقیدر. مقتضای حکمت ادنی غه امر اعلی غه سجود ایله در. دخی آل عمران سوره سینڭ ۳۲ نجی آیتی: (ان

اللَّهِ اصْطَفَىٰ اٰدَمَ وَنُوْحًا وَّ اٰلَ اِبْرٰهٖمَ وَّ اٰلَ عِمْرٰنَ عَلٰی

الْعٰلَمِیْنَ) مفهومی اوزره عالم دن عد اولونغان ملائکه گه و عالم گه آدم و نوح علیهما السلام نڭ وهم ال ابراهیم وال عمران نڭ صایلانماسی و اوستون قیلنماسی دلیل قاطع در.

رسل ملائکه نڭ عامه بشر دن افضل بولووینه دلیل اجماع در. عامه بشرنڭ عامه ملائکه دن افضل بولووینه دلیل: انسان کمال اتنی، فضائل علمیه و عملیه یی کوب تورلی مانع و مشقتلر ایله تحصیل ایتهر، فرشته لرده ایسه اصلا مانعلر یوق، ایمدی شول قدر موانع و شواغل ایله کسب اینلگان و حاصل اولغان عبادت، عمل خیر البته بلا موانع قیلنغان عبادت دن افضل در و بو سببله عامه بشرنڭ عامه ملائکه دن آرتق و فاضل اولووی لازم کیلور. نتاڭ رسول الله

(أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ أَحْمَرُهَا) دیوب بیور مشدر.

﴿ مقام ثالث ﴾

أَمَّنْتُ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ

ایمان کیتوردم الله تعالی‌گه آنک فرشته لرینه و آنک کتاب لرینه دیمکدر.

﴿ فصل اوّل ﴾

(کتاب سماویہ ننگ انزالی بیاندہ)

زمان مختلف اولدیغی کی احوال عالم دخی مختلف اولمقده در. بناءً علی هذا زمان و اوقاتینه کوره مقتضای حاله موافق او امر و نواهی و اخبارات ایله الله تعالی قل لرنی دین حقه ارشاد و شریعت ننگ بیوردیغی احکامنی ضبط و بیان ایچون حضرت آدمسن مقرر موجودات افندیمز حضرت لرینه قدر. شرف رسالت ایله مشرف ایتلگان پیغمبران عظام حضرت لرندن بعضی لرینه جبرائیل علیه السلام واسطه سیله تورلی تله مدون و غیر مدون بر طاقم کتاب لر وحی و انزال ایلامشدر.

آنلردن مدون اولغانلری کتب، غیر مدون اولغانلری صحف دیوب تسمیه ایتوله در.

کتب اولغانلری دورتدرکه آنلر: تورات، زبور، انجیل، قرآن عظیم البرهان در.

تورات عبرانی لغتنده اولمقله حضرت موسی علیه السلامغه، زبور سریانی لغتی اوزره حضرت داود علیه السلامغه، انجیل دخی سریانی لغتی اوزره عیسی علیه السلامغه، قرآن عظیم الشان عرب لغتی اوزره حضرت محمد صلی الله علیه وسلم گه کوندرلمشدر. بونلر جمله سی کلام الله در.

صحف بولغانی دخی دورت پیغمبرگه کوندرلمشدر، آنلردن آدم علیه السلامغه اون صحیفه، شیث علیه السلامغه ایلی صحیفه، ادريس علیه السلامغه

اوپوز صحیفه، ابراهیم علیہ السلام غه اون صحیفه ایندرامشدر. جمله سی حق و ثابت درلر.

﴿ فصل ثانی ﴾

کتب سماویہ ننگ احکامی بیاننده در

هر کتابنک حکمی ایکچی بر رسول کیلوب آناغہ دخی او لگی کتابنک حکمینى نسخ قیلغان و اول کتابنک مقتضاسیله عملنک زمانى اوتدکینى بیان اینکان دیگر بر کتابنک کوندر اووینه قدر باقیدر.

ایشته قرآن الکریم جمله کتاب دن سوگره خاتم الانبیاء علیہ افضل الصلوات ائندمز حضرتلرینه کوندر لوپ کتب سماویة سائره ننگ مقتضاسیله عملنک زمانى اوتدکینى بیان بیوردیغندن هیچ برسيله عمل جاؤز توگلددر. قرآن کریم کبراک اولدیغى قدر ایندرله، ایندرله زمان سعادت حضرت پیغمبری ده ختم واکمال بیورلمشدر. حکمی قیامته قدر باقى بولوب، نسخ و تقیردن مصون و محفوظدر و معجزه رسولنک ایك الوغلرندندر: (وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا

نزلنا علی عبدنا فاتوا بسورة من مثله) هم سورة اسرى ۸۸ نجی

آیه: (قُلْ لَئِنْ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا

الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا) نظم

جلیللری مفادی اوزره الله فی قدر فصحاء وبلغاء تمام همت لريله طرشوب قسقه بر سوره ننگ مثیلنى انیاندن عاجز قالارق قایسی لری سعادت ازلیه لرینى اظهار ایتهرک شرف اسلامه مشرف اولمشلر و قایسیلری عناد و استکبار

بلیه سیله مبتلا اولار ق سعادت ابدیه دن محروم قالمشلردر. او لگی آیت نك معناسی: قلمزغه (یعنی محمد صلی الله علیه وسلم گه) ایندرلش نرسه گه یعنی قرآنغه شك طوتسه گز بس شول قرآن نك اوخشا شندن بر سورهنی کیتور گز! (البته عاجز سز) دیمك اولور. ایکنچی آیت نك معناسی: (ایتکل ای رسول شول قرآن نك مثلینی کیتورمك بولوب جنلر وانسانلر جیولشوب، برسی آخرینه یاردچی بولوب طرشه لرده بونك مثلینی کیتوره آلماسلر) دیمکدر.

بو جهتله اهل انصاف ایچون قرآن الکریم نك کلام باری ومجزه رسول اولدیغینی انکار غیر ممکن در.

﴿ فصل ثالث ﴾

قرآن کریم نك جهت اعجازی

قرآن کریم نك وجوه اعجازی قابل تعداد توکل دیه چك قدر کوب در شولای ده بولسه بز بونده انواعی اعتباریله دورنکه بولوب بیان اینه مز:

برسی: قرآن الکریم عرب لغتنده در. عرب لر فصاحت و بلاغت ایله کسب اشتهار ایلدکلری معلوم در، زمانلرنده آنلر بو طوغریده برنجی استاذ اولمشلردر، فایچان قرآن کریم نازل اولدقه عرب فصحاء و بلغاسندن ایك اولوغلری نك حیرتده، عجز وهجالتده فالولری و اظهار عجزه مجبور اولولری در.

ایکنچی سی: مطالعه ومعنی ونظم جهتندن بین العرب متعارف اسلوب ونظمه مخالف اولمقی وحققنی کورستوو، منظوم اولدیغی حالده فنون، حکم، مصالح ودقایقنی امور دینییه و دنیاوییه نی جامع، تناقض واختلاف دن عاری اولمقی در وشول قدر قسقه عباره ایله بو درجه ده آچق فصیح و بلیغ صورتده جمیع علومنی واحکام متنوعنی بیان ایلامکیدر.

او چنچمسی: تصور و تخطر ایتمگن امور مستقبله دن قبل الوقوع خبر
میروب فی الحقیقه خبر بیردکی کبی وقوعلری در.

دورتجی سی: خلقت عالم دن زمان سعادت رسالتلرینه قدر وقایع سالغه
واحوال ماضیه فی بیان ایتوب جمله سینک حق وثابت اولمقی در، دخی بوندن
اون اوچ عصر مقدم شرف نزول ایلاگان اوامر ونواهی ننگ واحکام اسائره سینک
بو وقت دخی زمانغه مطابق اولوب، اصلا آغراق کورستما دیکی در وهر
قایوسینک حکمت ومدنیت که مطابق اولمقیدر. ایشته قرآن عظیم کلام الله
وهجزة رسولدر که حکمی قیامنه قدر باقیدر.

﴿ مقام رابع ﴾

أَمِنْتُ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ

یعنی (ایمان کیتوردم الله تعالی گه، آنک فرشته لرینه و آنک کتابلرینه
و آنک پیغمبرلرینه) دیمکدر.

﴿ اصل اول ﴾

پیغمبرلرنک کلمسی و آنلر حقنده اولان صفتلر بیاندنه

مقدمه ده بیان ایتلدیکی صورته پیغمبران عظام ننگ کلمسی تبلیغ دین
واحکام ایله مأمور اولمقلری محض فضل و کرم الهیدن اولوب ابنای بشرنک
سعادتین تأمین ایچون در، آنلر دخی بزنک کبی جنس بشردن بولوب حقلرنه
واجب، متمنع، ممکن و جاز صفتلرنی بلمک تیوشلیدر.

پیغمبرلرنک ایمانی تحقیقی وتفصیلی در، علوم دینیهلرنی مفصلا بلورلر
وبعض احکامده اجتهادلری هم جاز اولوب خطا احتمالی آنلره نقص نوکلدر.
زیرا آنلر اجتهادلرنده اصلا خطا اوزره قالمازلر، یا وهی ایله، یا که الهام الهی

ایله علی الفور ارشاد اولنورلر. اما باشقه مجتهدین ایسه الهام الهی ویاکه
طریق آخرله ارشاد اولنمدقلرنده خطا اوزره قالولری جافز بولوب خطالری
مغفو واجتهاد ثوابیله مأجور اولورلر.

بالعموم پیغمبران عظام حقنده بش صفت واجبدرکه آنلر: (صِدْقُ،

أَمَانَةٌ، تَبْلِیْغٌ، فَطَانَةٌ، عِصْمَةٌ) درکه.

صدق: یعنی طوغری اولمق پیغمبرلر حقنده کذب محالدر، امانه واجبدر
آنلر حقنده خیانت محالدر، تبلیغ یعنی مأمور اولدقلرینی آرتدرمی کیموتمی
بنده لرگه یتیشدرولری واجبدر، فطانه یعنی عقلی وزیراک اولولری واجبدر،
عصمت یعنی گناهدن پاکلردر. بس پیغمبرلر شول صفتلر ایله متصف اولوب
ضدلری آنلر حقنده ممتنع اولدیغندن (صفات ممتنعه دیوب) تسمیه قیلونلر.

﴿ فصل ثانی ﴾

پیغمبرلر حقنده ممتنع صفتلر بیانندهدر

واجب اولقان صفتلرنک ضدلری صفات ممتنعه دندر، اجتماع ضدین
لازم کلاچکنندن پیغمبرلرنک آنلر ایله انصافی حال وممتنعدر.

بس بو وجهله صفات ممتنعه دخی بش بولادر آنلر: (کِذْبُ،

خِیَانَتُ، کَتْمٌ، بِلَادَتُ، عِصْیَانُ) درلر.

کذب: یعنی یالغاقچیلیق صدقنک ضدی اولوب پیغمبرلر حقنده محالدر،
آنک ایچون پیغمبرلر معجزه ایله الله تعالی طرفندن تصدیق بیورلمشدرلر،
کاذبنی تصدیق دخی کذب اولمقله، پیغمبرلر حقنده تجویز کذب حاشا جناب
الله حقنده کذبنی مستلزم اولادر، بو ایسه قطعی البطلاندلر.

امانەنڭ ضدى بولغان خيانت: يعنى خائىنلىك دىكى ممتنعدر، زيرا آنلرنىڭ
 خىيالىي نىبوتلرنىن بولماغان طوغرىلرنىدە شىرا ايارو واجب در، ايمدى
 مرام قىلىنمىسى، واجب قويلمىسى كىي شىرا ممنوع اولغان بر امرده خيانتلىرى
 مفروض اولسه شىرا ممنوع شىلرده مأمور اولوومز لازم كىلور، بو دىكى
 قطعى البطلاندر.

كتم: يعنى ايرشدرمىسىلە مأمور اولدقلىرى شىلرنى باشمىكلىرى تىبلىغنىڭ
 ضدىدر، بو دىكى آنلر حقىقەتە ممتنع واصلا تىجىز اولنماز صفت دركه، اگر
 جوازى مفروض اولسه اول وقت اوزمز اىچون ده علم وباشقە حقوقى كتمنىڭ
 مشروع اولمىقى لازم كىلور، زيرا پىغمبرلرنىڭ هر اشىنە شىرا اتباع واجبدر،
 حالاكە بزە كتمنىڭ مشروع بولووى توگلى حتى كاتم علمنىڭ ملعون اولووى سورە

بقرە ۱۶۵ نچى آيە: (إِنَّ الدِّينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ

وَأَلْهَدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ

اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ) كرىمەسىلە بيان واثبات ايتلمىشدر.

بلادت: يعنى اويسز فكرسىز و آكفرا بولوچىلىق فطانەنىڭ ضدى اولوب
 بونىڭ ايله پىغمبرلرنىڭ متصف اولووى غير ممكن ايدكى شىس كىي آشكارەدر.
 عصيان: يعنى گناھكار و اطاعتسىزلىك عصمتنىڭ ضدى بولوب، بو دىكى
 پىغمبرلر حقىقەتە ممتنع وغير ممكن صىفتلردىنر.

﴿ فصل ثالث ﴾

پىغمبران عظام حقىقەتە صىفات ممكنە و جىائزەلرنى بيان
 پىغمبرلر جنس بشردن اولدقلىرىدىن آنلردە دەيمىك، اىچمىك، يانقى،

يوقلامق، كولمك، ويغلامق كىي حالات بشريه و اعراض انسانيه نىڭ بولمقى جافزدر، بلكه بونلرنىڭ اكثرىسى احكام دينيه نىڭ بالفعل تعليم و ايضاحينه باعث اولدىغىدىن كوب تورلى فائده و مصلحت لرنى مفيددرلر. مثلا حضرت رسولدىن ائناى صلوة ده سهونىڭ صدوريله سجدة سهونىڭ مشروعتى و كىيىتى، بر وقت نمازنىڭ فوتيله قزانىڭ مشروعتى، و حال سفر و مرض و قوعيله روزه نماز كىي امور دينيه ده رخصت شرعيه و معذرت دينيه نىڭ بارلىقى بالفعل كورستلمشدر. بناً على هذا بو كىيى حاللرنىڭ قوعسى بنده لر حقنده عين لطف و حكمت ربانيه در.

دعواى رسالت و نبوتلرنى ائبات ايچون يد سعادتلرنده ظهور ايتكان معجزات باهره لرى محض الله نىڭ ايجاديله اولوب كندىلرنىڭ قدرتلريله اولمىدىغى ظاهر در، زيرا بو قدرلى خوارق عادة اولان امور معظمه يد سعادتلرنده ظهور ايتمىكده ايكان خسته اولمق، آچمىق و صوصامق كىي اوزلرينه آغزلق بىرگان اعراض بشريه دن قوتولورغه قادر اولمادىلر ينى ملاحظه ايلادىكده كندىلرنىڭ بشرىتلرينه ويد سعادتلرنده شرف ظهور ايتكان خوارق عادة نىڭ آچمىق جناب حقنىڭ اثر قدرة الهيمسى اولدىغىينه اوشانامق غير ممكن در.

وبوند اين خوارق عادتلر ينى كوروب ده جنس بشردن اولدىلر ينى خاطر دن چقاروب الوهيتلرينه قائل اولارق بنده لر (نتاك يهودلر عزيز عليه السلام حقنده سويلادىلر) دارين ده مظهر خسران اولماسونلر ايچون سورة توبه ۳۱ نچى آية و ۳۲ نچى آيتلر و سورة مائده ۷۷ نچى آيتلر شرف نزول بيورلمشدر.

سورة نساء ۱۵۹ نچى آية: (وَرَسُولًا قَدْ قَصَصْنَا هُمْ عَلَيْكَ وَرَسُولًا لَمْ نَقْصِصْهُمْ عَلَيْكَ) مضمونى اوزره پيغمبرلرنىڭ عددى آچمىق الله تعالى

حضرت زینہ گنہ معلوم در. بناءً علیه آنلرغه ایمان ایتوده عدد معینکه قصر ایتما ییچه حضرت آدمدن محمد علیه السلام گه قدر آرالرنک فی قدر پیغمبر مبعوث ایسه جمله سینہ ایمان ایندم دیمه لیدر (لَا تَفْرُقْ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ) آیه جلیلہ سینک مقتضاسی اوزره شرف نبوتله اتصافلری جهنندن جمله سی بر اولوب ایمان و اعتقادده دخی هیچ برسینی دیگرندن تفریق جائز توگلدنر.

(إِنِّي خَالِقُ بَشَرًا مِنْ طِينٍ) نظم جلیلی اوزره خلقت و کذا بعثت

جهنندن ایلک اؤلگیلری آدم علیه السلام اولوب (وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ

و خَاتَمَ النَّبِيِّينَ) نظم جلیلی اوشنداق (لَا تُبَيِّعُ) حدیث شریفی

اقتضاسی اوزره منتھالری و ایلک صوگفیلری محمد صلی الله علیه وسلم در. دخی (كُنْتُ نَبِيًّا وَادَمُ بَيْنَ الرَّوْحِ وَالْجَسَدِ) حدیث شریفی مفادی اوزره

شرف نبوتله اتصافی جهنندن جمله سندن اقدمی دخی محمد صلی الله علیه وسلم در.

(تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ) نص جلیلی مفادی اوزره

فضائل و درجات جهنندن عند الله بعضیلری بعضیلرندن افضل در.

اما (وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ) آیه کریمه سی مفهوم

منیفی اوزره اشرف مخلوقات آنندیمز حضرتلری جمله سندن افضل در.

قرآن الکریم ده مفصلا اسم شریفلری ذکر اولنغان انبیای عظام و رسل

عظام حضرت اینی مفصلا بلمک لازم درکه آنلر: آدم، ادریس، نوح، هود، صالح،

ابراهیم، لوط، اسماعیل، اسحاق، یعقوب، یوسف، ایوب، شعیب، موسی، هارون

ذوالکفل، داود، سلیمان، الیاس، الیسع، یونس، زکریا، یحیی، عیسی، محمد

صلی الله علیهم اجمعین حضرت ایندر. بالاتفاق شرف رسالتله مشرف لردر، اما

(ذوالقرنين وعزير هم لقمان) حضرت لر ينگ ولى ياكه نبى اولمق لر نده اختلاف واقع اولمشدر.

﴿ مقام خامس ﴾

أَمَنْتُ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

يعنى: (ايمان كيتوردم و اينا ندم الله تعالى گه، آنك فرشته لر ينه و آنك كتاب لر ينه و آنك رسول لر ينه و آخرت كونينه) ديمكدر. هر موجودات بر بنه چك در (كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ) نظم جليلى ايله بيان ايتلمشدر
دخى (كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ) نظم جليلى ايله تأكيد ايتلمشدر.

(كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ) مقتضاسى اوزره هر جان اياسى اولمى

طانو چا قدر. آدم بالاسى ايسه اولد كندن صوگره كند سينك حالندن امتحان ايتوله چكدر يعنى قبرده ياكه بولنديغى مملكه ميت نك يانينه ايكي فرشته كيلوب ربك كم؟ دينك نه؟ بيغمبرك كم؟ كى سؤال لرى كى چروب بنده كوركلم جواب بيررسه تنعيم ايتلور، جواب دن عاجز قالسه تعذيب ايتلور، جمله سى حق و ادله شرعيه ايله ثابت لردر. بو اشلر قبرگه مخصوص توكل بلكه بعد الوفات استر قبرده بولسون استرسه ديگزه ويا سافر حيوانات قرننده بولسون اهل معصيت ايسه مظهر عفو بارى اولمازسه معصيتى نسبتنده تعذيب و اهل طاعت

ايسه تنعيم ايتلمكى آيه ايله مثبتدر سورة مؤمن ۴۶ نجى آيه: (النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا) بيورلمشدر دخى حديث رسول (القبر

رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ أَوْ حُفْرَةٌ مِنْ حُفْرِ النَّيِّرَانِ) يعنى قبر

جنت باقچہ لرندن بر باقچہ در یا که او ط بازلرندن بر بازدر دیه بیورلمشدر.
عذاب ایله رنجونی نعمت ایله لذتلونوی سیزو و آگلاوهر نه قدر حیانتکه
یعنی ترلوگه متوقف ایسه ده، اما حیانتک تحققی مزاج و بنیه گه متوقف توگلددر،
زیرا روحنک بدنن خروچیلہ بتونلاویک علاقہ سی کیسلمز، بلکه اجزای اصلیه
بدنه نوعما تعلق باقی قالمقلہ سوآل وجوابنی لذت نعمت و الم عذابنی سیزار
و آگلار.

و حال حیانتہ بوغانلرنک اثرینه واقف اولمقلری لازم توگلددر. زیرا
عدم وقوف عدم وقوعنی ایجاب ایتمز، مثلا بر کمسه یوقلار ایکان کوزلری
یوملغان حالده اولور و هیچ بر اعضاسندن شادلانوی یا که حسرتلانو کبی علامتدر
سیزلماس حالده شول یوقلاوچی کمسه نیچه مطلوبه موافق روایالر کوروب
جنت ذوقلری کبی ذوقلر ایله لذتلانوب یا که ملله نیندای قورقچلی ویمان
روایالر کوروب الوغ عذابلرغه قریب عذابلر ایله مشقتلانور؛ حالبوکه بو
یوقلاوچینک یاننده اولوب جمیع اعضاسینی رأی العین مشاهده ایتمکان کمسلر
یوقلاوچینک بو حاللرینه واقف اولمازلر.

﴿ مقام سادس ﴾

أَمِنْتُ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْقَدْرِ

خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى

معناسی: (ایمان کیتوردم الله تعالی گه، آنک فرشته لرینه، آنک کتابلرینه،
و آنک پیغمبرلرینه و آخرت کونینه تقدیرنک ایزگوسی ویمان الله تعالی دن
اولمقینه) دیمکدر.

خیر، شر، وهر نه اولورسه جمله سی (وَمَا تَشَاؤُنَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ

اللَّهُ) و (قُلْ كُلٌّ مِّنْ عِندِ اللَّهِ) نص جلیل‌لری مفادی اوزره بر و بار
 الله تعالی نك اراده‌سی خلق و ایجاد بیله در، خلق و ایجاد خصوصنده بندهنك اصلا
 مدخلی یوقدر دخی (وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ) نص جلیلی ایله
 ثابت اولمشدر.

اما عبادنكده افعال اختیاریه‌سی باردر شول وجهله كه: جناب حقنك اراده
 ومشیتی آنچق عبدنك اراده و اختیار جزئیه‌سی اوزره مرتبه اولوب عبد خیرنی
 اراده هم اختیار ایلاسه یعنی قدرتی شول یاقعه صرف قیلسه باشقه چه بر
 مانع اولمازسه جناب الله شول خیرنی، اگر شرفی اختیار ایدرسه اوشاندان
 شرفی یاراتور، بناءً علیه عبدنك اختیار قیلدیغی اشی خیر اولدقه تفضلا
 مثاب اولور، شر اولدقه مقتضای عدلی اولارق معاقب اولور.

ایمدی عبدنك بویله اختیارینه یعنی قدرتی فعل یا صکه ترك طرفینه
 صرف ایلامکینه (کسب و اختیار، اراده جزئیه) دیوب ایتولدی کبی بر مانع
 اولماقدسه شونی ایجاد قیلیمینه (خلق) دیوب ایتولور. ایمدی فعل مذکور
 خلق و ایجاد جهتندن مقدر باری، کسب جهتندن مقدر عبددر (جزاء)
 بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ) نص جلیلی مقتضای اوزره هر کشی اوزینك استاب
 آلوی ایله مؤاخده اولنهچی جهله جناب الله حقنده هیچ بر وجهله جبر و ظلم
 تصور اولنماز.

اما الله تعالی اوزی اراده و ایجاد قیلماز ایسه بندنی قدر کسب و اختیار
 قیلسه ده استه‌دیگی وجوده کلمن (مَا شَاءَ اللَّهُ كَانَ وَمَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ)
 مفادی اوزره جناب حقنك اراده‌سی تعلق ایدن هیچ بر شی دخی وجوده کبلی
 قالمیه چقدر.

بس هر بر اش جناب حقنك تقدیری ولوح المحفوظده قدرت قلمبیله

بازماسبله در. (وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌّ) نظم جلیلی دخی (وَلَا رَطْبٌ
 وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ) نظم جلیل لری لوح المحفوظ بارلقبینه
 (إِنَّا كُلُّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ) آیه کریمه سی تقدیر بارلقبینه ظاهر دلیل لر در.
 و بو تقدیر مسئله سنده آرتق بحث و تعقیق جافز توکلدر و ممنوعدر.

تتمه

بو تتمه ایکی قسمه درکه قسم اول احوال آخرت بیاننده قسم ثانی ده
 بر قدر فو اقدر.

❖ قسم اول ❖

أَمِنْتُ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْقَدَرِ
 خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى وَالْبَعْثِ بَعْدَ الْمَوْتِ
 عبارة جلیله سنده (والبعث بعد الموت) نك معناسی: (اولگاندن صوگه
 قوبارلوغه دخی ایمان کینوردم) دیمکدر، بس شونی بیان و ایضاح اینهلم:

(احوال آخرت)

(كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ) نص جلیلی مضمونی اوزره هر جان
 ایاسی اولمنی طایمقله یعنی جاننك بدنن خروچیله جان ایاسینك حیاتی
 یوغالوب وجودینی ترکیب ایدن اجزای اصلیه سی چروب بندکدن صوگه
 (ثُمَّ إِنَّكُمْ تَبْعَثُونَ) مضمونی اوزره جمع ایدلهرک (قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي

اَنْشَاهَا اَوَّلَ مَرَّةٍ) نص قاطعی مفادی اوزره تکرار انشا اولنگان جسد لرینه

(وَنَفِّخَ فِي الصُّورِ فَاِذَا هُمْ مِنَ الْاَجْدَاثِ اِلَى رَبِّهِمْ يَنْسِلُوْنَ)

نظم کریمی مفهومی اوزره روحنک نفخ و اعاده سيله تعلق نام پیدا ایلاب جمله سی احیا و میدان حشر و جمع اولاچقاری حقدیر.

(كِرَامًا كَاتِبِينَ يَعْلَمُوْنَ مَا تَفْعَلُوْنَ) منطوق منیفی اوزره هر

کمه سه گه مؤکل اولغان ملکلر طرفندن ضبط و تعرییر اولنگان اعمال عبادنک دفتری (وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنْشُورًا) آیه جلیله سی

مفهومی اوزره حساب یرینه قویولوب (فَاَمَّا مَنْ اُوْتِيَ كِتَابًا يَمِينًا

فَسَوْفَ يَحْسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا) نظم جلیلی مقتضاسی اوزره ایزگولرنک عمل دفتری اوک طرفندن عنایت و احسان ایتلوب مبشر بالجنة اولورور.

(وَاَمَّا مَنْ اُوْتِيَ كِتَابًا وَّرَاءَ ظَهْرِهِ) مفهوم جلیلی ایجابیچه اشقیبا

یعنی یاوز کمسه لرنک سیئات دفتری آرقه طرفندن بیرلوب علی رؤس الاشهاد

محاسبه و مؤاخذه اولنوب بوندن صوکره (وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ) مضمون

جلیلی اوزره هر کمنک صحایف اعمالی موازنه ایتلوب و عالم حیاتده طوتدیغی

اموال و مملوکاتینک و قیلدیغی اعمال و افعال اختیاریه سینک کیفیتنی طرف

الهیدن برر برر سؤال و محاسبه اولنوب (فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ

فِي السَّعِيرِ) موجبچه اهل جنت حوض کوثرده قویندرلوب سعاده ابدیه گه

واصل اولاچغی و اهل نارنک جهنم گه توشاچقاری نصوص قاطعه ایله ثابت اولدیغندن اعتقادی فرائض دینیه دندر.

(أَعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ) و (أَعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ) مثللو آیه جلیله لر

واحدیث نبویّه ایله دار نعیم بولغان جنتنک و دار عذاب بولغان جهنمنک الان موجود بولدقلری بیان و اثبات ایتلمشدر. و بونلر باقی بولوب اوزلری و اهل لری هیچ فانی اولمازلر؛ زیرا جناب الله کبراک اهل جنت و کبراک اهل نار حقتده (خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا) کبی نصوص ایله مکسگی قالولرینه حکم بیورمشدر، جمله سی نصوص قاطعه ایله ثابت بولدقلری ایچون اعتقادی فراض دینیبه دندر.

تمه دن قسم ثانی فواید بیاننده

(فائده اولی)

هیچ بر مکلف دن صاغ حالنده آندن تکلیف ساقط اولماز، یعنی بر کسه عاقل بالغ اولدیهسه او امرنی قیلیمی نواهییدن صاقلانمی ایله مکلف اولور. شرع جهنندن بویله تکلیف دن مقصود بندهنک الله تعالی گه یا قتلک کسب قیلیمی، کندوسی و غیرلر ایچون فائده لی اشرفنی وجودکه کیتوروب ضررلی اشرفنی اعدامغه چالشمی در. بناءً علیه (أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ) کبی او امر الهیه (وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنَا) (وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ) (وَلَا تَأْكُلُوا الرِّبَا) کبی نواهی الهیه بیان ایتلوب، بونلر ایسه عام اولمقله قابل خطاب اولان هر کمنک بونلر ایله مکلف اولدیقی قطعا ثابت در.

(فائده ثانیه)

کبائر و صغائر ایچون جناب حقتک حکمی؛
الله تعالی کفر و شرکنی عفو ایتمز، بونلردن باشقه سیفی یعنی صغائر

و کبائرنی استاسه عفو و مغفرت ایتهر، بو ایسه عقلا و نقلا ثابت در. عقلا بویله؛ کفر و شرک مگگی اعتقاد ایدلمسی لازم بولغان شیلرنی انکار و آنلرنی هو قصدیله اولنغان بر اش اولدیغندن بونلرنک جزاسی ده مگگی اولمق لازم کیلور بو ایسه مقتضای حکمتدر.

نقلا ثبوتی (إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ) بیورلمشدر که کبرک ذاتنده و کبرک صفاتنده و کبرکسه فعلنده

کندسینه شرکت طلب ایدنلری (لَا ذَنْبَ بَعْدَ الْكُفْرِ) حدیث شریفی مفهومی اوزره منتهای معاصی اولان شرک و کفری مطلقا عفو و مغفرت ایلامز. اما کفردن غیری صفائر و کبائرنی و جمیع معاصینی تفضلا استارسه بلا توبه عفو و مغفرت بیورور. اما توبه ایله کفرنی ده عفو ایلامکی درکاردر، زیرا توبه لغتده مطلقا گناهدن رجوع معناسنده اولوب شرع شریفی ده ایسه گناهغه گناه اولدیغی ایچون ندامت ایتمک و معاصی که اقتداری بار ایکان ده قیلماوینی قصد ایله فی الحال هر توری گناهدن قاچمق معناسنده در. بو وجهله کفر و شرکدن توبه ایسه دین حقنی قبول ایلامک اولمقله جناب حقنک فضل و کرمینک اولغلتی سایه سنده مظهر عفو اولدیسه اولور.

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَصُوحًا) امر جلیلی

مقتضاسی اوزره هر بر مؤمنگه هر زمان توبه و استغفار لازمدر، زیرا (لَا صَغِيرَةَ

بِالْأَصْرَارِ وَلَا كَبِيرَةَ بِالْأَسْتِغْفَارِ) حدیث شریفی نك مفادی اوزره

صفائرنک ارتکابینه مداومت صفائرنک کبائرگه ایرشوینی موجب اولدیغی کبی توبه و استغفار ایسه هر توری معاصینک عفوینی اقتضا ایدر دخی (وهو

الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ) مفادی اوزره الله تعالی لطفًا و کرما بندلارنڭ توبه سینى

قبول ایتہ چکینى خبر بیرمشد، الله تعالی بر شى نڭ وقوعندن خبر بیردی ایسه اول شينڭ وقوعنده شك و شبهه یوقدر.

اما الله تعالی نڭ صغیره اوزرینده عتاب ایلامکی جاوزدر، عقلا و نقلًا

ثابت در؛ عقلا جوازی جناب حق (لَا يَسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ) مضمونى اوزره بر حکیم مطلق در که خیر و شر و هر بر فعل ایچون بر جزا ایلامکی مقتضای حکمشد.

نقلًا جوازی: (لَا يَغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا) بیورلمشدر که

روز جزاده عبادنڭ معاصیسندن نه صغیره ونهده کبیره هیچ بر معصیتی غادر اولماز (یوغالماز) جمله سی صانالور و حساب ایتلور صاناو و حساب ایسه مجازات ایچون اولمقله صغیره ایچونده جزانڭ بارلغی ثابت اولور.

(فائدهء ثالته)

(کبائر مؤمن نی ایماندن چقارماز و کفره ادخال ایتمز)

یعنی کفر و شرک که باشقه تورلی صغائر و کبائر دن هیچ بر معصیت مؤمننى (بعضیلرنڭ ایماندن چقارور دیدکلری کبی) ایماندن چقارماز و (بعضیلرنڭ کفره ادخال ایتمز دیدکلری کبی) کفره ادخال ایتمز دیمکدر. زیرا کبیره گه مرتکب نڭده مؤمن اولدیغی عقلا و نقلًا ثابت در. عقلا ثبوتی: بیان ایتلدیکی صورتله حقیقت ایمان آنچق تصدیق قلبیدن عبارت بولوب عملنڭ ایماندن جزء اولمدیغی جهتله اعمال صالحه ایماننڭ آرتومنی موجب اولمدیغی کبی صغائر و کبائر دن عبارت بولغان اعمال قبیحه دخی ایماننڭ کیمونى موجب توگلدنر. ایمنى نرهده قالدیکه معصیت مؤمننى بالکلیه ایماندن اخراج ایلاسون. درست شعائر کفریه دن بر اشنى اختیاریله قیللق و محرماندن بر نرسه نی حلال گه صاناو و امور دینیهدن بر اشنى انکار و استخفاف کبی اشلر شریعتنی تکذیب اولمقله کفردن عد ایتلمکدر لر، اما بو اشلر ایسه کبائر نڭده کبیریدر لر.

تقلا ثبوتی کتاب سنت و اجماع امت ایله ثابت در. کتاب: (وَإِنْ

طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْحَابُ أَيْنَهُمَا) آیه جلیله سیدرکه

اهل ایمانن ایکی طائفه بری آخریله مقاتله ایدرلرسه سزله آنلرنلک آرا لرینی اصلاح اینگز دیمک معناسنده در. قتل نفس کبائر دن اولدیغی حالده مرتکبی حقتده الله تعالی مؤمن تعبیر ایلامشدر.

سنت: رسول اکرم افندیمر حضرتلری (مَا مِنْ عَبْدٍ قَالَ لَا إِلَهَ

إِلَّا اللَّهُ ثُمَّ مَاتَ عَلَى ذَلِكَ إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ) یعنی لا اله الا الله دیه رک

توحید باری و تصدیق شریعت ایله معتقد اولارق وفات ایلاگان کیمسه البته جنت که کراچکدر. بیوردیغنده، اصحاب کرام دن ابوذر رضی الله عنه حضرتلری

(وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ) یعنی هر نه قدر زنا و سرقت کبی کباورگه

مرتکب اولسه ده جنت که داخل اولورمی؟ دیدکنده رسول اکرم حضرتلری

(وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ) بیورمشدر. یعنی فی قدر زنا و سرقت کبی

کباورگه مرتکب اولسه ده عاقبت جنت که داخل اولور دیمکدر.

ایشته بو حدیث شریف ده کبائر دن اولان اشلرگه ده مرتکب اولدیغی

حالده وفات ایدرسه ده اهل ایماننلک جنت که کرووی خبر بیورمشدر. دخول

جنت ایسه آنچق اهل ایمانغه مخصوص اولمقله کبائرلک مؤمننی ایماننن

چقارمادیغینه برهان عادلدر.

اجماع: اهل قبله دن توبه سز وفات ایتمکان کیمسلر اوزرینه کبیره فی

مرتکب اولدقلری معلوم اولسه ده جنازه نمازی قیلیمق تیوشلی ایدکی زمان

سعادت دن بو کونگه قدر امت معظمه محمدیه نلک اجماع و اتفاقلری ایله وقیلمقلری

ایله ثابتدر، نماز ایسه آنچق اهل ایمانغه مخصوص اولدیغندن مرتکب کبائرلک ده

اهل ایماننن اولمقی لازم کیلور.

سورة سجده ۲۲ نچی آیه: (اَفَسَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا)

یعنی: (بر بولورمی مؤمن اولغان کیمسه برله فاسق بولوب ایمانندن چققان کیمسه) دیمکه فسق دن مراد منتهای فسق اولغان کفردر، بس ایمان ایله متصف بولغان کیمهسلر، کفر ایله متصف اولغان کیمهسلر کبی توگلدرد دیمک اولور.

هکذا (لَا اِيْمَانَ لِمَنْ لَا اِمَانَةَ لَهُ) کبی حدیث شریفلر تشدید

وتهدید که محمولدر، شولایوق (وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا اَنْزَلَ اللهُ فَاولئك

هم الكافرون) کبی آیه جاییله دخی (مَنْ تَرَكَ الصَّلٰوةَ مُتَعَمِّدًا فَقَدْ

كفر) کبی کفرنی آگلاتقان احادیث شریفلر نصوص ظاهره که مخالف اولدقلرندن تأویل ایتلورلر یعنی ظاهرلرندن مصروف لردر. مثلا آیه جاییله دهگی (حکم) تصدیق معناسنده اولوب ایندرلمش آیتلرنی تصدیق قیلماغان کیمهسلر کافرلردر دیمک اولدیغی کبی حدیث شریفنگ معناسی دخی نمازنگ فرضیتنی انکار یا که استخفاف واستهزاء ایله قصد نمازنی ترک ایتوچیلر کافرلردر دیمک اولور.

(فائده ۴ رابعه)

اجل بیاننده در

اجل بردر ومقتول دخی اجلی ایله وفات ایتهر؛ زیرا الله تعالی حضرتلری

(مَا تَسْبِقُ مِنْ اُمَّةٍ اَجَلَهَا وَمَا يَسْتَاخِرُونَ) دخی (فَاِذَا جَاءَ

اَجَلُهُمْ لَا يَسْتَاخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ) نصوص جلیله لر ایله

آگلاتوب ازلک تقدیر وتعیین بیورلغان وقت یتدیسه اجل کوز یوموب آچه چق قدر تقدم وتأخر ایلامدیکنی بیان ایتمشدر.

دخى (قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ) نص جليلى

ايلاه نصريح بيورمشدر. معناسى: (حبييم سويللاكه روحلريگزنى آلورغه مؤكل اولغان ملك الموت (يعنى عزرائيل عليه السلام) جانبيگزنى آلوب هيچ بريگزنى قالدريماز ديبكىدر.

قاتل نفس ايچون دنياده قصاص ياكه ديتنك وجوبى و آخرته دخى عذاب و عقابكه مستحق اولمقى بر كمسه نك عمرين قسقارتد يقندن توگل بلكه اختيار و اراده سيني شرعا منهى اولغان فعل جانبينه صرف ايتوب جناب حقنك قتل فعلنى خلق و ايجاد بيورمسينى كاسب اولديغى ايچوندر. مقتول ايسه همان شول وقتنده باشقه بر سبب ايله اولسه ده وفات اولور ايدى.

اما (الصَّدَقَةُ تُرَدُّ الْبَلَاءَ وَتَزِيدُ الْعُمْرَ) و (صِلَةُ الرَّحِمِ

تَزِيدُ فِي الْعُمْرِ) كى بعض طاعت ايله عمرنك آرتووينا افاده ايتكان حديث شريفلر نصوص قاطعه يه معارض كلمزله (انساننك ايزگولك برله ياد اولنووى عمر ثابيسيدر) ديولدى كى كى زياده لكه مقصود بحسب الخير والبركت ديمكىدر.

ياكه بو طريقه ممكن: جناب الله ازلكه بر خيرنى اشلاگان كمسه نك عمرى يتمش سنه اولمسينى و اشلاماگان كمسه نك قرق سنه اولمسينى اراده قيلوب، حالبوكه الله تعالى كه معلوم اولغان بر كمسه شول خيرنى اشليه چكىدر، زيرا آنك عمرينى ازلكه يتمش سنه تقدير و تعيين بيورمشدر. دخى الله غه معلوم بر كمسه شول خيرنى اشلاميه چكىدر. ازلكه آنك عمرى آگا كوره قرق سنه تقدير ايسلمشدر بس معلوم اولديغى صورته عمرنك آرتوب كييمو وينه بندنك اصلا مدخلى يوقدر.

صوڭ

